

МЕДИЙНИТЕ И ОБЕКТИВНИТЕ ПРЕДСТАВИ ЗА НОВА ЗЕЛАНДИЯ В СЛОВАКИЯ

Джон Петер Батлер Барер¹⁾

Университет „Коменски“ – Братислава (Словакия)

Резюме. В статията се изтъква фактът, че въпреки разстоянията Нова Зеландия и Словакия имат някои общи черти помежду си. Населението и на двете страни наброява около 5 милиона жители, които съхраняват националната си идентичност, тясно свързана с традициите в земеделието. Авторът установява, че взаимоотношенията между двете страни от икономически, политически и интеркултурен характер не са така интензивни, но словациите имат определени представи за Нова Зеландия. Тя е възприемана изключително позитивно благодарение на телевизията, интернет и останалите медии. Чрез анализ на материали от съвременни словашки медии и изхождайки от десетгодишния си опит като преподавател по новозеландски изследвания в Братиславския университет, авторът проследява рецепцията на Нова Зеландия в Словакия. Изграденият образ на страната е част от по-широка дискусия за популярното ѝ възприемане в Централна Европа, главно през погледа на студентите, посещавали курса по странознание на Нова Зеландия по време на следването си.

Ключови думи: Нова Зеландия; Словакия; медиен образ; странознание на Нова Зеландия

Едва ли, на пръв поглед, Нова Зеландия и Словакия изглеждат подходящи за сравнение, но известни прилики между тях все пак съществуват. И двете са развити страни, имат почти еднакъв брой население, умерен климат, планини и гори, обработваема земя. Характеризират се с традиции в областта на земеделието, а това е фактор за подсилване на националната идентичност. Според популярните представи Словакия е слабо урбанизирана страна, с преобладаващи селски райони, населявани от религиозни планинци, които приготвят ястия с бриндза²⁾. Нова Зеландия е възприемана като територия от национални паркове и огромни овцевъдни ферми, а жителите ѝ – като „здравеняци“, които обичат ръгбито и бирата (Barker, 2012; Henderson, 2002: 2 – 4; Holý, 1996: 103; Jackson et al. 2009: 183). И в двете страни като че ли се подценява урбанизационният процес, който

продължава да набира скорост. Може да се каже, че и Словакия, и Нова Зеландия се намират в известна изолация. В случая с Нова Зеландия става въпрос за географска изолация (т.нар. *абсолютизъм на разстоянията*) (Benson-Rea a Mikic, 2005: 19), под която се разбира физическата изолация от „признатите световни центрове“ (Bell 2002: 144). Въпреки че Словакия се намира в сърцето на Европа, за чужденците тя остава непозната и далечна главно по политически причини. В съзнанието на широката общественост Словакия се свързва единствено с Източна и Централна Европа, но дори и там нейното място е след държави като Полша, Чехия, Унгария, че и по-малки, като Естония например (Szondi, 2007: 12 – 16). След разделението на Чехословакия и обявяването на независимостта на Словакия през 1993 г. изолацията ѝ продължава още няколко години. Като основна причина може да се посочи авторитарното управление на политическия лидер Владимир Мечиар, което води до забавяне на демократичния преход. От този период Словакия е известна като „черната дупка в сърцето на Европа“ (Граунор, 2004). Въпреки географската отдалеченост и липсата на обща история и в двете страни могат да се открият общи области за сравнение, които един обикновен наблюдател не би забелязал веднага.

Международният имидж на Нова Зеландия се дължи на опосредствани представи – хората по света я възприемат положително, независимо че само малка част от тях са я посетили в действителност. Тези представи са концентрирани предимно около природните богатства на страната и качествените услуги в областта на туризма. Те обаче са силно идеализирани и съвсем целенасочено подчертават такива аспекти, които могат да са привлекателни за потенциални туристи, имигранти или търговски партньори. На заден план обаче остават типичните за Нова Зеландия проблеми, като високата степен на домашно насилие, детската бедност, замърсяването на въздуха и водата, скъпите жилища (Ainge Roy, 2019; Fuller, 2016; Grant a Rowe, 2011: 49; Mercer, 2018; White a Nandedkar, 2019). Обект на тези не дотам коректни представи стават и маорите. На света те са известни като удовлетворени от живота изконни жители, а в действителност сред тях се ширят голяма безработица и бедност; получават повече и по-дългосрочни осъдителни присъди в сравнение с останалите жители на Нова Зеландия (Ateljevic a Doorne, 2002: 662). Популяризирането на страната се дистанцира от сложната социална действителност, защото тя не е основната му цел. По този начин международната публика получава неточна представа за Нова Зеландия, която впоследствие приема за безусловна.

Както навсякъде по света, така и словациите възприемат Нова Зеландия главно чрез медиите. Въпреки че през последното десетилетие се усеща напредък в контактите, благодарение на програмата за трудова и образо-

вателна мобилност между Словакия и Нова Зеландия³⁾, данните сочат, че обемът на двустранната търговия и туризма е несъществен. За новозеландците Словакия продължава да бъде маргинална туристическа дестинация, да не говорим за възможността да се преселят и заживеят за постоянно в нея (Bagger, 2013: 8). При положение че словаците нямат пряк контакт с Нова Зеландия, познанията им за нея се формират посредством интернет, телевизията и радиото, списанията и вестниците. От време на време по словашката телевизия може да се гледа някой новозеландски филм или трилогиите „Властелинът на пръстените“ и „Хобит“, които са снимани в Нова Зеландия и словаците ги възприемат като „местна продукция“. Съществуват и телевизионни предавания, печатни и онлайн издания, които представят Нова Зеландия като туристическа дестинация. Благодарение на всички тях словаците научават все пак нещо за страната. В ежедневието си общуване често употребяват единствено названието „Зеландия“, което говори за осъзнатото ѝ възприемане.

Словаците са самокритичен народ и за тях Нова Зеландия „без съмнение“ е по-добрата страна за живеене в сравнение с тяхната (Bagger, 2013: 10). Ако новозеландец се озове в Словакия, най-вероятно ще чуе хвалебствия за красивата природа в родната му страна и развитието на човешкия потенциал, след което ще последва въпросът: „А Вие [за бога] какво правите тук?!“. Без съмнение информацията в словашките медии създава представата за една невероятна страна за живеене; наред с определението „природно царство на чудесата“ много се говори за отвореното общество и космополитните малки и големи градове, които се населяват от щастливи и независими граждани с екологично мислене (*Cestou necestou*, 2018; Karpinská, 2014). Особен интерес буди и маорското присъствие в Нова Зеландия, а също и възможностите за работа за потенциалните емигранти. Факт е, че природните катастрофи и големите трагедии в Нова Зеландия, случили се през последното десетилетие (включително земетресението през 2011 г. и престрелките в джамиите в Крайстчърч през 2019 г.), бяха водещи новини и в Словакия, но така или иначе, не промениха позитивната представа като „безопасна“ и атрактивна за живеене страна.

В Словакия, както и на други места в Европа, не е често срещано явление да се изучават предмети, свързани с Нова Зеландия. В учебните заведения липсва институционална подкрепа за повишаване на осведомеността за Нова Зеландия, тъй като нейното правителство винаги е предпочитало да привлича чуждестранни студенти в страната, отколкото да насърчава учебни занятия зад граница. Странознание на Нова Зеландия се изучава съвместно със странознание на Австралия. Неговата маргиналност се дължи и на факта, че се предлага като избираем курс в катедрите по англицистика и американистика в Словакия и Централна Европа. В словашките

средни училища също липсват предмети, които да са посветени на Нова Зеландия. Ето защо нейното възприемане във всички образователни институции е доста ограничено, макар и изключително позитивно: тук наистина има интерес към страната, флората и фауната, а също и към културата на изконното население. С други думи, студентите са петимни да научат повече за всичко, което вече са чули или видели в медиите.

Авторът на настоящия текст е от Нова Зеландия и през 2010 г. започва да води лекции по странознание на Австралия и Нова Зеландия. Въпреки че Университетът „Коменски“ е най-голямото висше учебно заведение в Словакия, до този момент не е предлагал за изучаване подобен предмет и по тази причина липсва стандарт за учебна програма. По метода „проба – грешка“ този предмет постепенно се изгради в съдържателно отношение, като основни се обособиха следните тематични области: 1. изконно население, 2. колонизация, 3. имиграция, 4. политика, 5. икономика, 6. военна история, 7. спорт и свободно време, 8. австралийски и новозеландски английски език. Предметът засяга в еднаква степен Австралия и Нова Зеландия, като се обръща внимание на съществените разлики между двете страни по такъв начин, че студентите да възприемат всяка една от тях като отделна държава със съответните ѝ особености. Засега липсва учебник по предмета, но има достатъчно електронни източници, които могат да се ползват като основни по отделните теми. В случая с Нова Зеландия става дума за подбрани източници с високо качество, които са финансирани от правителството и проследяват всички аспекти на живота в Нова Зеландия. Функциите на уебстраниците, напр. онлайн библиотеката за студенти, осигуряват достъп до тематично обособени линкове, които могат да се разгледат преди или по време на учебното занятие. Също така дигиталната филмова библиотека на Нова Зеландия е безплатна за студенти. Оценяването на курсистите се извършва въз основа на презентация на тема по избор, две кратки писмени задачи (коментар на филм и изразяване на мнение по съвременна обществено значима тема) и тест с отворени въпроси, които стимулират межкултурното сравнение със Словакия.

Целта на предмета е да даде основни знания за австралийското и новозеландското общество и култура, без да затруднява особено изучаващите го. Инспириран от ключовото съчинение на Давид Картър (2011: 151) „Как се преподава странознание на Австралия“, мога да кажа, че целта не е да се създадат „специалисти“ по въпросите на Нова Зеландия. Основната задача е да се предложат аргументи срещу популярните представи чрез анализ на наративи, противоречащи на медийните представи, които до този момент са познати на студентите. По-широката цел на обучението е да се мотивират студентите за приобщаване на Нова Зеландия към дискусиите за английскоговорящия свят и Словакия или Централна

Европа. Тя може да се дава като пример за сравнение, независимо от темата, която се разисква.

Повечето от студентите, които учат този предмет, следват английски в комбинация с друг език. В началото на семестъра споделят, че са избрали да посещават курса, за да научат нещо, което не е свързано с американците или британците. Не крият също, че са искали да си спестят четенето на обеими текстове по теория на литературата, езикознанието или културата, каквото се очаква по други предмети. Следователно мотивацията на студентите е както от чист интерес, така и от известен прагматизъм. Уводната анкета показва, че основното равнище на познанията им за Нова Зеландия е много ниско, ако не се имат предвид отговорите, че това е „много далечна държава, в която се говори английски“ и е „част от Общността на нациите“. Тези коментари, както и изтъкваният факт, че кралица Елизабет II стои начело на Нова Зеландия, създават погрешното впечатление, че политическото и конституционното управление страната се ръководи от Великобритания.

За студентите е интересна темата за суверенитета и независимостта на монархията Нова Зеландия, която се представлява от генерал-губернатор (той може да е новозеландец независимо от родовата, етническата или религиозната му принадлежност). Любопитен за тях е и фактът, че новозеландците, живеещи в Великобритания, са възприемани като „чужденци“, които не ползват никакви облаги като работещи или имигранти. Някои студенти са запознати с културата на маорите и ритуалния им танц *хака*, който се изпълнява от отбора по ръгби All Blacks (при положение че този спорт не е популярен в Словакия). Липсва им обаче основна информация за Нова Зеландия (напр. за броя и състава на населението, големите градове, основните продукти за износ, държавния флаг и др.), което не е изненадващо предвид медийния образ на Нова Зеландия, чиято основна цел е да насърчава туризма.

С оскъдни знания в началото, постепенно студентите научават много за Нова Зеландия чрез целенасочена самоподготовка, презентации, упражнения по време на часовете. От обратната връзка със студентите става ясно, че към „най-позитивните“ факти за страната се отнасят напредничавите отношения между отделните етноси (каквото е случаят с толерантния подход към маорите и тяхната култура), непоносимостта към корупцията, заемаването на ръководни длъжности от жените, изключително светският характер на обществения живот, масовото приемане на еднополовите бракове и всенародната пристрастеност към спорта или гледането на спортни събития. У студентите назрява мисълта, че в тези посоки Нова Зеландия би могла да бъде пример за Словакия по пътя ѝ към „по-развито“ и „по-толерантно“ общество.

От друга страна, студентите остават изненадани, някои дори шокирани, когато се обсъжда темата за обществените проблеми на Нова Зеландия – липсата на възможности за работа за неанглийскоговорящите емигранти, дисфункцията на семейството, алкохолизма, психичните разстройства, тормоза и насилието. Тук вече се проявява тенденцията към критично отношение към Нова Зеландия – студентите я възприемат като агресивно и маскулизирано общество, изградено от проблемни семейства, чиито членове не се интересуват един от друг.

Поредната неприятна изненада идва с „вкусването“ на Нова Зеландия. През семестъра студентите имат възможност да опитат *мармит*, след което се обсъжда мястото на този деликатес сред останалите културни емблеми. Мармитът има британски произход и представлява тъмнокафяв на цвят солен екстракт от бирена мая. Същност много културни практики и артефакти в Нова Зеландия водят началото си от Великобритания. С времето се приспособяват към местните условия и дори стават по-добри от оригинала, какъвто е примерът с новозеландския мармит. Но той не е за всеки вкус, както установяват студентите. И ако децата в Нова Зеландия обожават тази храна, която още в първите години от живота си получават като добавка към зеленчуковите пюрета, възрастните словаци смятат, че тя не е годна за ядене. Обикновено дегустацията по време на лекцията приключва с негативни реакции. Върху лицата на студентите се изписва отвращение, а някои дори демонстративно изплюват мармита в салфетка. Подобни реакции са характерни не само за Словакия (Suk, 2017: 60 – 61). Без да се имат предвид споменатите преживявания, самата дейност учи студентите, че вкусът не е вродено качество, а начин за опознаване на културата (Lupton, 1996: 12 – 13). Въпреки че за студентите мармитът не е вкусен, те все пак си дават сметка, че консумацията му върху препечена филия с масло може да бъде осъзнат акт на доближаване до „новозеландското“, така както готвенето и яденето на картофени бриндзови халушки може се смята за докосване до „словашкото“. По този начин се провокират интересни дискусии за приготвянето и консумацията на различни ястия като неразделна част от културните традиции и иновации.

Да се преподават знания за Нова Зеландия на словациите, е един добър и полезен опит. Въпреки че самото обучение не предлага големи възможности за постигане на задълбочени знания за страната поради спецификите на словашкото висше образование и липсата на предварителни познания за нея, в крайна сметка студентите научават много благодарение на добрата си воля и интерес. Далеч от „украсените“ представи за новозеландската реалност, курсът показва истинската ѝ същност – и в положителна, и в отрицателна светлина, и предлага на студентите един различен прочит на досегашните им познания. При някои от тях възхи-

цението от страната ще продължи и занапред и при всички случаи ще се обогатят представите им за целия английскоговорящ свят. Най-важното е, че започват да я възприемат такава, каквото е в действителност, и това им помага да преосмислят своето отношение към Словакия, а именно, че тяхната родина не е „определено по-лошото“ място за живеене в сравнение с Нова Зеландия.

БЕЛЕЖКИ

1. Авторът е absolvent по руски изследвания на Кентърбърийския университет в Крайстчърч, Нова Зеландия. Защи́тава докторска дисертация на тема *Popular Culture and National Identity in Slovakia* в Университета „Монаш“ в Мелбърн. От 2009 г. работи в Катедрата по англицистика и американистика към Философския факултет на Университета „Коменски“ в Братислава, където преподава история и странознание на САЩ (XX и XXI век), странознание на Австралия и Нова Зеландия и води курсове по специализиран превод.
2. Думата *бриндза* прониква в словашкия език под влияние на румънския по време на т.нар. влашка колонизация в Карпатите през XIV – XVII век и означава меко овче сирене със специфичен вкус и консистенция.
3. Програмата за работа и образование *Working Holiday Visa* е предназначена за кандидати на възраст между 18 и 35 години. Визата осигурява едногодишен престой, по време на който притежателят ѝ може свободно да работи, учи и пътува в Нова Зеландия.

REFERENCES

- Ainge Roy, E. (2019, September 5). Under serious threat: New Zealand vows to clean up its polluted waterways. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2019/sep/05/under-serious-threat-new-zealand-vows-to-clean-up-its-polluted-waterways>
- Ateljevic, I. & Doorne, S. (2002). Representing New Zealand: tourism imagery and ideology. *Annals of Tourism Research*, 29(3), pp. 648 – 667.
- Barker, F. (2012). *New Zealand identity: symbols of identity*. Te Ara – the Encyclopedia of New Zealand. <https://teara.govt.nz/en/new-zealand-identity/page-7>
- Barrer, P. (2013). A necessarily better place: images of New Zealand in the Slovak mass media. *Journal of New Zealand & Pacific Studies*, 1(1), pp. 5 – 21.
- Bell, C. (2002). The big OE: young New Zealand travellers as secular pilgrims. *Tourist Studies*, 2(2), pp. 143 – 158.

- Benson-Rea, M. & Mikic, M. (2005). New Zealand-Europe trade relations: reconciling hypercompetition with the tyranny of distance. In B. Luciano & D. Mayes (eds.), *New Zealand and Europe: Connections and Comparisons* (pp. 19 – 34). Amsterdam: Rodopi.
- Carter, D. (2011). Asian Australian Studies in Asia: China and Japan. In A. Broinoswki (ed.), *Double Vision: Asian Accounts of Australia* (pp. 139 – 154). Canberra: ANU Press.
- Cestou necestou (*Nový Zéland*). (2018, June 29). rtvs.sk. <https://www.rtv.sk/televizia/archiv/15503/160185>
- Fuller, G. (2016, August 28). All is not pristine in New Zealand. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/environment/2016/aug/28/pollution-new-zealand-wood-fires-insulation-world-weatherwatch>
- Grant, S. & Rowe, M. (2011). Running the risk: police officer discretion and family violence in New Zealand. *Policing and Society*, 21(1), pp. 49 – 66.
- Henderson, K. (2002). *Slovakia: the escape from invisibility*. Routledge. London.
- Holý, L. (1996). *The little Czech and the great Czech nation: national identity and the post-communist transformation of society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jackson, S. J., Gee, S. & Scherer, J. (2009). Producing and consuming masculinity: New Zealand's (Speight's) 'Southern Man'. In S. J. Jackson and L. Wenner (eds.), *Sport, beer, and gender: promotional culture and contemporary social life* (pp.180 – 201). New York: Peter Lang.
- Karpinská, A. (2014, February 5). *Nový Zéland je skutočný raj pre turistov*. Život. <https://zivot.pluska.sk/reportaze/novy-zeland-je-skutocny-raj-pre-turistov>
- Lupton, D. (1996). *Food, the body and the self*. London: Sage.
- Mercer, P. (2018, October 16). A country famed for quality of life faces up to child poverty. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-asia-45819681>
- Suk, J. (2017). In-between performance & pedagogy: immanence/ border-crossings/failure. In Barrer, P. & B. Ulašin (eds.), *From Here to University* (pp. 48 – 72). Bratislava. Univerzita Komenského v Bratislave.
- Szondi, G. (2007). The role and challenges of country branding in transition countries: The Central and Eastern European experience. *Place Branding and Public Diplomacy*, 3(1), pp. 8 – 20.
- Traynor, I. (2004, April 28). Europe's black sheep returns to the fold. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2004/apr/28/eu.politics2>

White, I. & Nandedkar, G. (2019). The housing crisis as an ideological artefact: analysing how political discourse defines, diagnoses, and responds. *Housing Studies*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02673037.2019.1697801>

THE MEDIA AND OBJECTIVE INTERPRETATIONS OF NEW ZEALAND IN SLOVAKIA

Abstract. The first part of this study looks at what New Zealand and Slovakia have in common despite their great distance from each other; both countries have around five million inhabitants and cultivate a national identity closely bound to their agricultural past. The study also points out that while the Slovak–New Zealand bilateral relationship on an economic, political, or person-to-person level is certainly not that intensive, Slovaks nonetheless have particular perceptions of New Zealand. The image of New Zealand in Slovakia is a highly positive one, primarily thanks to television, the Internet, and other mass media.

In its conclusion, the study examines the image and perceptions of New Zealand in Slovakia by analysing local media sources and drawing on the author's ten years of experience as a teacher of New Zealand studies at a Slovak university. The presented picture of New Zealand is a contribution to the discussion of the popular perception of that country in Central Europe, particularly through the lens of university students, who over the years have taken classes examining New Zealand society and its institutions as a part of their broader education in British and American studies.

Keywords: New Zealand; Slovakia; media image; teaching New Zealand studies

✉ **Dr. John Peter Butler Barrer**

<https://orcid.org/0000-0002-2605-1629>

Department of British and American Studies

Faculty of Arts

Comenius University in Bratislava

2, Gondova St.

811 02 Bratislava

Slovakia

E-mail: barrer1@uniba.sk